

Historisch Overzicht valt goed in vmbo-examen

DE VMBO-EXAMENS VAN 2008

Het centraal examen voor geschiedenis en staatsinrichting in alle leerwegen van het vmbo bestond dit jaar uit het 'oude' onderwerp 'Staatsinrichting' en het 'nieuwe' onderwerp 'Historisch Overzicht vanaf 1900' (voor de theoretische leerweg kwamen daar nog drie verdiepingsthema's van het verrijkingsdeel bij). Hoe is het examen in het algemeen en het Historisch Overzicht in het bijzonder gevallen? Wat waren de sterke en zwakke punten van het examen? Hoe hebben leerlingen het examen ervaren en gemaakt? Wat is er de komende jaren te verwachten bij de centrale examens in het vmbo? Huub Kurstjens, als toetsdeskundige bij Cito verantwoordelijk voor de constructie van de vmbo geschiedenisexamens, beantwoordt deze vragen.

Met enige spanning werd door docenten en leerlingen uitgekeken naar het examen van dit jaar. Het examenprogramma was aangepast en voor het eerst zou het Historisch Overzicht vanaf 1900 geëxamineerd worden. Van tevoren was er veel aandacht besteed aan de wijzigingen in het examenprogramma. Tijdens de Didactiekconferentie in Vught en tijdens drie door de VGN op verschillende locaties in het land georganiseerde studiedagen in januari en februari konden docenten workshops volgen en vragen stellen. Artikelen waren reeds eerder in Kleio¹ verschenen, uitgeverijen hadden uitgebreid aandacht geschonken aan het nieuwe examenonderwerp en er was een syllabus² uitgekomen

waarin het examenprogramma stond, voorzien zelfs van voorbeeldvragen. Het zou toch niet wéér gebeuren dat er, net als het vorig jaar, op sommige scholen verkeerde examenonderwerpen behandeld werden? Gelukkig ging het dit jaar goed. Er kwamen geen berichten dat er iets mis was gegaan bij de voorbereidingen.

Omvang examenprogramma en lesmethodes

Vooraf werd er door leerlingen en docenten geklaagd over de grote hoeveelheid leerstof. Het examenprogramma is vrij gedetailleerd beschreven. Deze keuze is gemaakt in het belang van de vmbo-leerlingen, omdat

Zie: Kleio nr. 7, 2006

Zie: www.examenblad.nl

Huub Kurstjens is toetsdeskundige geschiedenis bij het Cito.



daardoor duidelijk wordt wat wel en niet tot de leerstof behoort. Door de gemaakte keuzes wordt de begrenzing van wat wel en niet getoetst kan worden duidelijk. Als de examenprogramma's van de basisberoepsgerichte (bb), de kaderberoepsgerichte (kb) en de gemengde (gl) en theoretische leerweg (tl) naast elkaar gelegd worden, wordt duidelijk wat wel, maar ook wat *niet* opgenomen is in de leerstof. Deze keuzes zijn mede tot stand gekomen door het raadplegen van docenten die in de examenklas lesgeven. Vervolgens zijn educatieve uitgeverijen aan de slag gegaan met het vertalen van de eindtermen in lesprogramma's en schoolboeken. Het is raadzaam voor elke docent bij de voorbereiding van het examen, de syllabus naast de lesmethode te leggen. Niet alles is nodig ter voorbereiding van het centraal examen.

De vragen van het examen zijn niet op de inhoud van de methoden gebaseerd, maar op het examenprogramma. Verwacht wordt dat er na enkele examens meer duidelijkheid zal ontstaan over wat wel en niet gevraagd wordt.

Commentaar van docenten en leerlingen

Zoals verwacht hebben docenten en leerlingen uiteenlopend gereageerd op het examen. Toch was de teneur er een van opluchting en tevredenheid ('goed te doen', 'viel niet tegen', 'aardig te maken'). Verschillende docenten gaven aan blij te zijn met het Historisch Overzicht vanaf 1900. Zij merkten duidelijk dat leerlingen meer geïnteresseerd waren in deze leerstof dan in de andere, maatschappijleerachtige, onderwerpen. Het was weer echt geschiedenis! Maar er werden ook opmerkingen gemaakt over de omvang van de leerstof en de moeilijkheidsgraad van het examen ('te veel stof', 'pittig') en er waren enkele reacties waaruit duidelijk te leestelling sprak over de resultaten van leerlingen. Het forum op de VGN-site heeft dit jaar zijn diensten meer dan bewezen. Hele discussies werden er gevoerd over de deugdelijkheid van vragen en antwoorden, waarbij opviel hoe docenten elkaar corrigeerden en aanvulden. Datzelfde deed zich voor op de site van het LAKS waar leerlingen na afloop stoom konden afblazen. Zoals gebruikelijk werden daarbij vooral de rekenvaardigheden geëtaleerd waarmee het mogelijke eindcijfer berekend kon worden. Meer inhoudelijke reacties waren: 'Het viel wel mee op zich. Het probleem is dat je op examens heel snel gaat twijfelen aan je antwoord aangezien je het heel goed wilt doen', 'Ik heb alles goed geleerd, maar de vraagstelling was zo raar', 'Heb nog dingen moeten leren die niet eens zijn gevraagd over Vietnam en Japan enz.'.

Inhoudelijke kritiek

Kritiek werd er vooral op het volgende gegeven:

- de rommelige vormgeving van de verrijkingsdelen in het Historisch Overzicht
- het te weinig herkenbaar zijn van een rode draad door het Historisch Overzicht
- het toetsen van te veel en te kleine (sub)onderwerpen
- het soms te veel vragen naar 'weetjes'
- het gebruik van symboliek in bronnen

Bij deze eerste toetsing van het onderwerp Historisch Overzicht vanaf 1900 werd gekozen voor een chronologische opbouw van het examen en een duidelijke herkenbaarheid van de verrijkingsdelen. De keuze voor de chronologische opbouw is onomstreden, het is immers het handelsmerk van het vak geschiedenis. In de lesmethodes werden de verrijkingsdelen echter geïntegreerd (en vaak als zodanig onherkenbaar) in de lesstof opgenomen. Vandaar dat ervoor gekozen is om met ingang van het komende examen de verrijkingsdelen niet meer herkenbaar, dus zonder subkopjes, in chronologische volgorde in het examen aan te bieden, temidden van de andere vragen van het Historisch Overzicht.

Het Historisch Overzicht vanaf 1900 is vrij omvangrijk en kan op verschillende manieren bevraagd worden. Dat kan door naar grote lijnen te vragen, door te vragen naar vergelijkingen, causaliteiten en andere historische vaardigheden en door het produceren en reproduceren van kennis. Gestreefd wordt naar een examen waarbij sprake is van een evenwichtige spreiding over kennis en vaardigheden van het examenprogramma en een juiste moeilijkheidsgraad. Er zullen docenten zijn die onderwerpen missen of het met de gemaakte keuzes niet eens zijn, omdat zij andere onderdelen hebben behandeld die zij belangrijker vinden. In de beperkte ruimte van een examen kan nu eenmaal niet alles bevraagd worden en zal het Historisch Overzicht onvermijdelijk een soms wat springerig karakter vertonen.

Het behoort ook tot de vaardigheden bij het vak geschiedenis dat leerlingen symbolen in een historische context moeten kunnen herkennen en toepassen. Het zijn niet de eenvoudigste vragen, maar ze zijn wezenlijk voor het vak. Ze zijn ook nuttig om het tl-niveau te handhaven, zeker met het oog op de toegenomen doorstroom naar havo (de afgelopen vier jaar zijn er jaarlijks meer dan 1000 tl-kandidaten voor geschiedenis bijgekomen, vooral als gevolg van de doorstroming naar de twee maatschappijprofielen in havo, waar geschiedenis een verplicht vak is). Het stemt tot tevredenheid dat het examen als geheel een betere spreiding tussen de 'slechte' en de 'goede' kandidaten laat zien en dat de betrouwbaarheid van het examen als geheel in vergelij-

king tot de afgelopen jaren is toegenomen. Een leerling die goed geleerd heeft, wordt beloond.

De makkelijkste en de moeilijkste vraag in het gtl-examen

De vragen met de hoogste en de laagste P'-waarden³ zijn vaak vragen waar iets mee aan de hand is. Daarom lenen ze zich goed om besproken te worden, want van gemaakte inschattingfouten tijdens het productieproces kunnen de examenmakers leren.

De makkelijkste vraag was vraag 16: P 0,96; bijna iedereen had die vraag goed beantwoord. De vraag ging over tekenaars van spotprenten die zich kunnen beroepen op een grondrecht (inspelen op de actualiteit!). Gevraagd werd naar het benoemen van dat grondrecht en of dat een klassiek of sociaal grondrecht was. Bij de afleiders van de meerkeuzevraag was het antwoord op de eerste vraag al voldoende om tot het juiste antwoord te komen. Blijkbaar hadden de docenten en de leerlingen in de klas al ingespeeld op deze actuele discussie.

De moeilijkste vraag was de allerlaatste, een vraag gebruikelijk bedoeld als makkelijke uitsmijter. Deze vraag haalde P 0,05, door bijna niemand goed gemaakt dus. In de bron was een autobus te zien. De bus had een aanhanger met een soort kachel erop die op hout liep. De vraag was uit welk jaar deze foto was. De leerlingen konden kiezen uit de jaartallen 1901, 1921, 1941, 1961 of 1981. Daarna moesten ze hun keuze toelichten. Leerlingen herkenden de autobus niet als een bus uit

de Tweede Wereldoorlog (ze dachten dat dit model van latere tijd was), raakten in de war door de toelichting bij de bron ('De autobus heeft een aanhanger met een gasmotor die op hout loopt', een niet helemaal correcte beschrijving) en konden de link naar schaarste aan brandstof in de Tweede Wereldoorlog niet leggen. Betekent het dat het examen daarom slecht was? Nee, ook de docenten en de VGN erkenden dat het examen goed te doen was en veel mooie historische vragen op het juiste niveau bevatte. Maar ieder examen kan natuurlijk altijd beter.

Tot slot

Er zijn weinig kandidaten geschiedenis in bb en kb, waardoor de bespreking van deze examens in dit artikel niet aan bod komt. Dat is niet alleen jammer, maar eigenlijk ook onterecht. Het maken van deze examens vereist een grote precisie, zowel in het taalgebruik als bij het bepalen van het juiste niveau. Daarnaast is creativiteit van groot belang, zeker in combinatie met de beperktere omvang van het examenprogramma. Voeg daaraan toe dat voor bb de examens al digitaal zijn en er voor kb digitale examens gemaakt gaan worden, en het wordt duidelijk dat het voor iedere geschiedenisdocent een goede zaak zou zijn om kennis te nemen van deze examens. De tijd is er rijp voor. Ook bij de canon (voor 8 tot 14-jarigen) is al sprake van een digitale toets die het volgend jaar beschikbaar is. Historici, ga mee met de tijd!

De p'-waarde is een getal tussen 0 en 1 dat de moeilijkheidsgraad van een opgave weergeeft. De p'-waarde wordt berekend door de gemiddelde score op een opgave te delen door de maximaal haalbare score op die opgave. Een opgave met een p'-waarde van .10 is erg moeilijk; een opgave met een p'-waarde van .90 is erg gemakkelijk.

INFORMATIE VAN BELANG VOOR HET EXAMEN VAN 2009:

De examens bb en kb hebben betrekking op de kerndelen K/5 Staatsinrichting van Nederland en K/10 Historisch overzicht vanaf 1900. Beide kerndelen worden evenwichtig bevraagd. Voor gl en tl gelden niet alleen de exameneenheden K/5 en K/10, maar ook V/9 (dus slechts één verrijksdeel, bestaande uit drie verdiepingsthema's). Meer dan de helft van de vragen zal over het Historisch Overzicht vanaf 1900 gaan (kern en verrijksdeel) en minder dan de helft van de vragen over het kerndeel staatsinrichting. De eindtermen zijn gespecificeerd in de syllabus geschiedenis en staatsinrichting centraal examen 2008 en 2009 die is te vinden op www.examenblad.nl.

In de examens vanaf 2009 zullen de drie thema's die behoren tot het verrijksdeel niet meer als aparte thema's herkenbaar zijn. Beide kerndelen, Staatsinrichting en het Historisch Overzicht, zullen vanaf 1900 zoveel mogelijk en in redelijkheid chronologisch samengesteld worden, inclusief de drie thema's van het verrijksdeel. Van de chronologie wordt wel afgeweken indien anders het antwoord zou worden weggegeven of als er sprake is van vragen die onderling aan elkaar gekoppeld zijn maar in tijd uit elkaar kunnen liggen (bijvoorbeeld vragen die te maken hebben met causaliteit, vergelijking of verandering).